

Małgorzata KUŁAKOWSKA

Uniwersytet Jagielloński

malgorzata.kulakowska@uj.edu.pl

KWESTIA MIGRACJI W KAMPANII REFERENDALNEJ DOTYCZĄCEJ BRYTYJSKIEGO CZŁONKOSTWA W UNII EUROPEJSKIEJ¹

ABSTRACT The issue of migration in the EU referendum campaign in the United Kingdom

The aim of the paper is to analyse the significance of the issue of migration in the context of the Brexit referendum campaign. The analysis would focus on government documents and political parties' campaign materials, referring also to the public debate. The statistical data concerning migration and its perception in the British society would also be presented. The article covers the institutional context of the decision to hold the referendum, the referendum campaign including the government documents and the campaign materials presented by the Vote Leave, and the data on social trends and public opinion polls referring to migration and the referendum.

Keywords: United Kingdom, migration, European Union, EU referendum, Brexit

Słowa kluczowe: Zjednoczone Królestwo, migracja, Unia Europejska, Brexit

¹ Tekst ten – w swoich wcześniejszych wersjach – był referowany i dyskutowany na I Jagiellońskim Seminarium Anglosaskim zorganizowanym na Uniwersytecie Jagiellońskim 27 czerwca 2016 roku oraz na XVI Ogólnopolskim Zjeździe Socjologicznym 16 września 2016 roku. W tym miejscu chciałabym serdecznie podziękować Panu dr. hab. Piotrowi Borowcowi z Uniwersytetu Jagiellońskiego, Panu dr. Michałowi Nowosielskiemu z Instytutu Zachodniego oraz Recenzentom za cenne uwagi i komentarze do pracy.

Celem artykułu jest analiza znaczenia zagadnienia migracji w debacie publicznej dotyczącej obecności Zjednoczonego Królestwa w strukturach Unii Europejskiej. Analiza obejmie oficjalne dokumenty rządowe oraz stanowiska głównych aktorów politycznych podczas kampanii referendalnej. Struktura tekstu prezentuje się zatem następująco. Po pierwsze przedstawiony zostanie kontekst instytucjonalny oraz okoliczności przeprowadzenia referendum. Po drugie zostanie omówiona debata publiczna oraz kampania referendalna, z naciskiem na zagadnienie migracji (przywołane zostanie również stanowisko rządu w tej kwestii). W części trzeciej przywołane zostaną podstawowe dane statystyczne dotyczące migracji na terytorium Zjednoczonego Królestwa, jak również dane dotyczące nastrojów społecznych oraz percepcji kwestii związanych z migracją. Zaprezentowane zostaną również analizy wyników głosowania pod kątem znaczenia kwestii migracji. Analiza obejmie przede wszystkim okres od roku 2013, czyli od zapowiedzi przeprowadzenia referendum, do czerwca roku 2016.

IDEA REFERENDUM

Dokładna analiza kontekstu instytucjonalno-historycznego poprzedzającego ogłoszenie referendum przez Davida Camerona przekracza z pewnością rozmiary tej pracy. Analitycy wskazują na podobieństwa pomiędzy wystąpieniem brytyjskiego premiera z 23 stycznia 2013 roku, w którym obecna jest już *zapowiedź rozpisania referendum w sprawie brytyjskiego członkostwa w UE*², a *Bruges Speech* Margaret Thatcher³, porównując referendum z roku 2016 do wcześniejszego referendum dotyczącego kwestii europejskich przeprowadzonego przez laburzystowski rząd Harolda Wilsona w roku 1975 czy śledząc historię relacji brytyjskich z jednoczącą się Europą od końca II wojny światowej⁴, wskazując na „wyjątkowy charakter”⁵ obecności Zjednoczonego Królestwa w strukturach wspólnotowych i trwałość brytyjskiego eurosceptycyzmu wobec projektów unii politycznej.

Ramy czasowe uwarunkowań instytucjonalnych przyjęte na użytek niniejszego tekstu są z konieczności zdecydowanie krótsze i mają charakter właściwie porządkujący. W roku 2010 rządząca od roku 1997 Partia Pracy (pod przewodnictwem Tony’ego Blaira do roku 2007, a następnie Gordona Browna⁶) przegrała wybory, w rezultacie powstał rząd koalicyjny złożony z Konserwatystów pod przewodnictwem Davida

² P. Biskup, *Integracja czy dezintegracja? Przyszłość Unii Europejskiej z perspektywy brytyjskiej*, „Analiza Natolińska” 2013, nr 5 (63), s. 2.

³ Zob. *tamże*, s. 13-17.

⁴ Por. G. Ronek, *Wielka Brytania w Unii Europejskiej – przeszłość, teraźniejszość, przyszłość*, „Politeja” 2015, nr 37.

⁵ *Tamże*, s. 346.

⁶ *Brown is UK’s new prime minister*, BBC NEWS, [online] http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/6245682.stm, 26 VIII 2016; *Profile: Former Labour prime minister Gordon Brown*, „BBC News” 2012, 10 VI.

Camerona jako premiera oraz z Liberalnych Demokratów pod przewodnictwem Nicka Clegga jako wicepremiera⁷. Koalicjantów różniły w zasadniczym stopniu kwestie programowe, w tym zwłaszcza stosunek do Unii Europejskiej, jednak z uwagi na rozłożenie sił i poparcia elektoratu przewagę uzyskiwała wizja torysów⁸. W styczniu roku 2013 David Cameron wygłosił przywołane wyżej przemówienie programowe, przedstawiając *kluczowe wyzwania dla procesu integracji europejskiej oraz zasady, na których bazie powinny być prowadzone dalsze reformy Unii Europejskiej*⁹. Jak wskazuje Grzegorz Ronek, do „najważniejszych kwestii” podniesionych w tym przemówieniu należała *bez wątpienia* zapowiedź przeprowadzenia referendum, co istotne – poprzedzonego procesem renegotjacji¹⁰, którą to zapowiedź Ronek tłumaczy czynnikami przede wszystkim wewnętrznymi: rosnącymi wpływami frakcji eurosceptycznej w ramach Partii Konserwatywnej oraz konkurencją ze strony innych ugrupowań eurosceptycznych, w tym przede wszystkim Partii Niepodległości Zjednoczonego Królestwa (United Kingdom Independence Party – UKIP)¹¹.

Obietnica przeprowadzenia unijnego referendum została powtórzona w Manifestie wyborczym Partii Konserwatywnej z roku 2015¹², w sposób podkreślający zarówno dystans wobec projektu Unii Europejskiej (*zbyt długo Wasz głos był ignorowany w Europie*¹³), jak i przewagę nad politycznymi konkurentami (*Laburzyści ani Liberalni Demokraci nie dadzą Ci możliwości decydowania w kwestii Unii*¹⁴). W tym samym roku Konserwatyści wygrali wybory parlamentarne większością pozwalającą na utworzenie samodzielnego rządu¹⁵. Negocjacje prowadzone przez Davida Camerona zakończyły się w lutym roku 2016, a referendum zostało przeprowadzone 23 czerwca tego samego roku.

Wyniki referendum

W referendum wzięło udział ponad 72% uprawnionych do głosowania, z czego 51,9% (17 410 742 wyborców) zagłosowało za wyjściem Zjednoczonego Królestwa ze struktur Unii Europejskiej, podczas gdy 48,1% (czyli 16 141 241 wyborców) zagłosowało za pozostaniem. Rozkład głosów (i poparcie dla projektu europejskiego) różnił się

⁷ A. Hough, *David Cameron becomes youngest Prime Minister in almost 200 years*, [online] <http://www.telegraph.co.uk/news/politics/david-cameron/7712545/David-Cameron-becomes-youngest-Prime-Minister-in-almost-200-years.html>, 26 VIII 2016.

⁸ Zob. P. Biskup, *Integracja czy dezintegracja?...*, s. 17-24.

⁹ G. Ronek, *Wielka Brytania w Unii Europejskiej...*, s. 356.

¹⁰ *Tamże*, s. 357.

¹¹ *Tamże*, s. 358. Por. P. Biskup, *Integracja czy dezintegracja?...*, s. 17-35.

¹² *The Conservative Party Manifesto 2015*, [online] <https://www.conservatives.com/manifesto>, 26 VIII 2016.

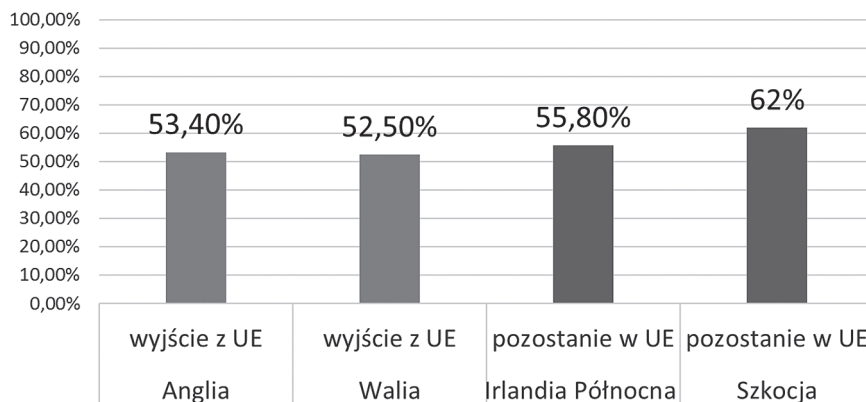
¹³ *Tamże*, s. 72.

¹⁴ *Tamże*, s. 72-73.

¹⁵ *Election results. Conservatives win majority*, „BBC News” 2015, 8 V.

znacznie w poszczególnych krajach (regionach) Zjednoczonego Królestwa. Wyborcy zamieszkujący Anglię zdecydowanie opowiedzieli się za wyjściem (53,4% głosujących wybrało tę opcję), nieco mniej zdecydowanie za wyjściem zagłosowali mieszkańcy Walii (52,5%), podczas gdy mieszkańcy Irlandii Północnej w przeważającej większości (55,8%) zagłosowali za pozostaniem w Unii. Skala poparcia mieszkańców Szkocji dla pozostania w strukturach unijnych przewyższała swoim zdecydowaniem wszystkie pozostałe kraje, gdyż aż 62% mieszkańców tego kraju chciało pozostać w UE¹⁶.

Rys. 1. Wyniki referendum z 23 czerwca 2016 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez BBC News¹⁷.

KWESTIA MIGRACJI W DEBACIE PUBLICZNEJ

Wielka Brytania jest krajem o wyraźnych tradycjach emigracyjnych, wieloetnicznym i wielokulturowym, który w przeciągu ostatnich lat doświadczył intensywnych strumieni migracyjnych z krajów poszerzonej Unii. Jak pokazują badania, sprzeciw wobec imigracji jest stałym elementem brytyjskiej opinii publicznej, jednak dopiero w przeciągu ostatniej dekady kwestia migracji stała się wyraźnym problemem społecznym.

W 2010 roku (wyborczym) David Cameron obiecał wyborcom obniżenie migracji netto do *dziesiątek tysięcy*¹⁸, niejako umieszczając migrację (mierzoną w liczbach) w samym centrum walki wyborczej. Można powiedzieć, że w przeciągu ostatnich pięciu lat sprzeciw wobec migracji stał się legitymizowanym narzędziem rywalizacji politycznej.

Analizując jednak stosunek opinii publicznej do migracji, należy uwzględnić fakt, iż słowo „migrant” jest używane w mowie potocznej wyjątkowo nieprecyzyjnie, jak również to, iż odczucia społeczne i percepcja zjawiska migracji mogą być w dużym stopniu

¹⁶ *EU Referendum Results*, BBC News, [online] http://www.bbc.com/news/politics/eu_referendum/results, 26 VIII 2016.

¹⁷ *Tamże*.

¹⁸ *Tories would limit immigration to "tens of thousands" a year, says Cameron*, „The Guardian” 2010, 11 I.

uwarunkowane uproszczeniami, mitami czy wręcz fałszywymi informacjami. Przykładowo – jak zostanie to omówione w dalszej części tekstu – przeciwnicy UE wykorzystywali w swej retoryce wyborczej skojarzenia migrantów z uchodźcami i terrorystami.

Celem tej części tekstu jest zatem prześledzenie, w jaki sposób wątki migracji i zarządzania migracją były wykorzystywane w debacie publicznej od roku 2013, kiedy to David Cameron formułuje obietnicę referendum, aż do czerwca 2016 roku.

Stanowisko rządu premiera Davida Camerona

Kwestia migracji początkowo nie była wyraźnie widoczna w politycznych wystąpieniach Davida Camerona dotyczących relacji Zjednoczonego Królestwa z Unią Europejską. Przywoływane wyżej przemówienie Davida Camerona z 23 stycznia 2013 roku¹⁹ nie zawiera właściwie żadnych bezpośrednich odniesień do kwestii swobodnego przepływu osób czy imigrantów. Cameron identyfikuje trzy główne wyzwania stojące przed Europą: po pierwsze kwestie związane ze strefą euro, po drugie kryzys konkurencyjności europejskich gospodarek oraz po trzecie problem deficytu demokratycznego związany z procesem podejmowania decyzji w ramach Unii Europejskiej; a następnie proponuje wizję Europy opartą o pięć zasad: (1) konkurencyjności (*competitiveness*) opartej o jednolity rynek (*Single Market*); (2) elastyczności (*flexibility*), szanującej różnice pomiędzy państwami członkowskimi i niewymuszającej nadmiernej uniformizacji; (3) *repatriacji kompetencji, w myśl której możliwy byłby dwustronny przepływ kompetencji pomiędzy państwami członkowskimi a UE*²⁰; (4) zwiększenia demokratycznej odpowiedzialności (*democratic accountability*) poprzez wzmocnienie roli parlamentów narodowych; (5) równowagi/sprawiedliwości zasad gospodarczych korzystnych zarówno dla krajów znajdujących się w strefie euro, jak i dla tych, które są poza nią²¹.

Jednak rok później, 15 marca 2014 roku, w opublikowanym na łamach konserwatywnej brytyjskiej gazety „The Telegraph” tekście premiera²² pojawiają się wątki odnoszące się bezpośrednio do imigrantów: krytyka niepracujących imigrantów pobierających zasiłki na terytorium Zjednoczonego Królestwa oraz sugestia konieczności wprowadzenia mechanizmów ograniczających strumienie migracyjne.

Warto zwrócić w tym kontekście uwagę, iż w tym samym 2014 roku odbyły się w Zjednoczonym Królestwie wybory do Parlamentu Europejskiego (22 maja), które

¹⁹ *David Cameron's speech on the EU: full text*, [online] <http://www.newstatesman.com/politics/2013/01/david-camerons-speech-eu-full-text>, 27 VIII 2016; *EU speech at Bloomberg*, [online] <https://www.gov.uk/government/speeches/eu-speech-at-bloomberg>, 23 VI 2016. Co ciekawe, z przemówienia udostępnionego na stronach rządowych usunięte są niektóre fragmenty, opatrzone dopiskiem „zawartość o charakterze politycznym” (*sic!*). Takim fragmentem jest przykładowo obietnica o przeprowadzeniu referendum w przypadku wygranych wyborów w roku 2015.

²⁰ P. Biskup, *Integracja czy dezintegracja?...*, s. 7.

²¹ *David Cameron's speech on the EU...* Por. P. Biskup, *Integracja czy dezintegracja?...*, s. 5-9.

²² *David Cameron: the EU is not working and we will change it*, [online] <http://www.telegraph.co.uk/news/newstopics/eureferendum/10700644/David-Cameron-the-EU-is-not-working-and-we-will-change-it.html>, 26 VIII 2016.

w zaskakujący sposób (oraz przy niskiej – 34% – frekwencji) wygrała eurosceptyczna (mówiąc eufemistycznie) partia Nigela Farage’a²³, oraz w tym samym dniu wybory lokalne, w których lepszy wynik od torysów uzyskali laburzyści.

Bardzo ważnym momentem – w tym kontekście – wydaje się zatem przemówienie Davida Camerona²⁴ z 28 listopada 2014 roku, wygłoszone w siedzibie JCB w Staffordshire, poświęcone właśnie zagadnieniu imigracji. Pojawia się tam sformułowanie, że *imigracja jest korzystna dla Wielkiej Brytanii, ale musi być kontrolowana, musi być oparta na sprawiedliwych zasadach, musi uwzględniać nasz interes narodowy*²⁵. Cameron podkreśla, iż Wielka Brytania jest i będzie krajem przyjaznym imigracji, który wiele imigrantom zawdzięcza, i dlatego tak ważne jest, aby na wyzwania związane z imigracją właściwie odpowiedzieć. Należy przy tym wystrzegać się trzech stanowisk: po pierwsze samozadowolenia (*complacency*), które traktuje wszystkie obawy związane z imigracją jako niesłuszne czy wręcz nieracjonalne, po drugie nierealnej pokusy niepatriotycznego zdaniem Camerona izolacjonizmu (*isolationism*), zamknięcia się czy wycofania oraz po trzecie uznania, że kontrola imigracji może się ograniczyć do kontroli granicznych i polityki migracyjnej, nie uwzględniając specyfiki brytyjskiego rynku pracy, brytyjskiego systemu opieki społecznej czy brytyjskiego systemu edukacji.

W dokumencie pojawia się istotne pojęcie „kontroli”, które będzie już obecne przez cały czas debaty aż do referendum z 23 czerwca 2016 roku – cytując Camerona: *jeśli chcemy zachować tę odnoszącą sukcesy, otwartą, opartą o zasadę merytokracji, demokrację, którą tak cenimy, musimy podtrzymać wiarę w zdolność rządu do kontroli tempa, w którym ludzie przyjeżdżają do naszego kraju*²⁶.

Przemówienie Camerona odnosi się również do prób obniżenia migracji netto. Pokazuje, iż próby ograniczenia migracji spoza Unii Europejskiej nie przyniosły spodziewanych skutków z powodu wzrostu migracji netto z UE. Premier odwołuje się do napięć i presji wywieranej na lokalne władze, szkoły i szpitale z powodu tak wysokiej imigracji obywateli Unii Europejskiej i przedstawia sposoby jej obniżenia: walkę z nadużyciami systemu imigracyjnego, ograniczenie prawa do pozostania w Zjednoczonym Królestwie tylko do osób, które mają pracę, oraz ograniczenie zasiłków socjalnych, które ma obniżyć wartość państwa brytyjskiego jako miejsca atrakcyjnego dla imigrantów o niskich kwalifikacjach. Zasiłki, dodatki do pensji, obniżki podatków czy dodatki na dzieci mają być dostępne jedynie dla osób mieszkających i pracujących w państwie brytyjskim co najmniej cztery lata.

Co więcej, Cameron postuluje ograniczenie zasady swobodnego przepływu osób w przyszłości wobec nowych krajów członkowskich.

²³ Nigel Farage: „We Will See You In Westminster”, [online] <http://news.sky.com/story/european-elections-ukip-tops-british-polls-10403808>, 31 VIII 2016; *Vote 2014 Election Results for the EU Parliament UK regions*, BBC News, [online] <http://www.bbc.com/news/events/vote2014/eu-uk-results>, 31 VIII 2016.

²⁴ JCB Staffordshire: *Prime Minister’s speech*, [online] <https://www.gov.uk/government/speeches/jcb-staffordshire-prime-ministers-speech>, 29 VIII 2016.

²⁵ W oryginale: *Immigration benefits Britain, but it needs to be controlled, it needs to be fair, and it needs to be centred around our national interest. Tamże.*

²⁶ *Tamże.*

Manifest wyborczy Partii Konserwatywnej

W Manifestie wyborczym Partii Konserwatywnej opublikowanym w roku 2015²⁷ w kontekście zbliżających się wyborów parlamentarnych wątki dotyczące imigracji i imigrantów są już wyraźnie widoczne. Z perspektywy niniejszego tekstu najważniejszy wydaje się fragment zatytułowany: „Kontrolowana imigracja korzystna dla Wielkiej Brytanii”²⁸.

Manifest zawiera zobowiązanie do reformy zasad systemu opieki społecznej (co ma prowadzić do kontroli [*sic!*] imigracji z Unii Europejskiej), podjęcia zdecydowanych kroków w kierunku zdławienia migracji nielegalnej, wzmocnienia bezpieczeństwa na granicach, utworzenia specjalnego funduszu mającego odciążyć systemy świadczeń socjalnych oraz przywołuje cel obniżenia migracji netto do kwot rzędu tysięcy (nie zaś setek tysięcy).

Fragment rozpoczyna się przypomnieniem, iż zjawisko imigracji jest korzystne dla Zjednoczonego Królestwa i że Konserwatyści są i będą *partią otwartą [...] na ludzi z całego świata*²⁹. Jednak zdaniem autorów dokumentu *imigracja musi być kontrolowana* [*controlled*]³⁰, niekontrolowana oznacza bowiem obciążenie dla szkół, szpitali czy transportu publicznego, może prowadzić również do napięć społecznych, jeśli *społeczności będą mieć kłopot z integracją*³¹.

W dokumencie pojawia się również wyraźne zobowiązanie do (re)negocjowania z Unią Europejską regulacji prawnych dotyczących zasiłków socjalnych – zgodne z propozycjami zarysowanymi przez Camerona w listopadzie roku 2014. Obniżki podatku (*tax credit*) i zasiłki związane z opieką nad dziećmi (*child benefit*) mają zostać ograniczone i być dostępne tylko dla osób pracujących na terytorium Zjednoczonego Królestwa co najmniej przez cztery lata. Podobny wymóg ma dotyczyć dostępu do mieszkań komunalnych. Zasiłki związane z opieką nad dziećmi mają dotyczyć tylko dzieci mieszkających w Zjednoczonym Królestwie, zlikwidowane mają zostać zasiłki dla obywateli unijnych poszukujących pracy, co więcej, jeśli ktoś nie znajdzie pracy w przeciągu sześciu miesięcy od przyjazdu, zmuszony będzie wyjechać. Renegocjacje dotyczyć mają również kontroli granicznych oraz ograniczeń zasady swobody przemieszczania się (*free movement*) obywateli przyszłych krajów członkowskich Unii Europejskiej.

We fragmencie Manifestu dotyczącym bezpośrednio relacji z Unią Europejską kwestia migracji jest dużo mniej widoczna, pojawia się jedynie raz, w odniesieniu do krytyki Unii, w zdaniu: *skala migracji wywołana przez akcesję nowych państw członkowskich wywarła duży wpływ na lokalne społeczności*³².

²⁷ *The Conservative Party Manifesto 2015*.

²⁸ W oryginale: *Controlled immigration that benefits Britain*. Jest to fragment rozdziału zatytułowanego „Obniżyć podatki, budując sprawiedliwszy system opieki społecznej, kontrolując imigrację” [*Cutting taxes, making welfare fairer and controlling immigration*]. *Tamże*, s. 25-33.

²⁹ *Tamże*, s. 29.

³⁰ *Tamże*.

³¹ W oryginale: *it can cause social pressures if communities find it hard to integrate*. *Tamże*.

³² *Tamże*, s. 72.

Podsumowując, David Cameron wykorzystał wątek migracji do gry politycznej, dystansując się od polityki laburzystów³³, których mógł łatwo obarczyć odpowiedzialnością za przyjęcie setek tysięcy migrantów z krajów rozszerzonej Unii, i próbując zdobyć zaufanie wyborców poprzez pokazanie, iż rozumie i podziela ich obawy. Tym samym jednak przyjął bardzo ryzykowną strategię polityczną – do osiągnięcia sukcesu konieczne było wykazanie, że rzeczywiście rząd pod jego przewodnictwem jest w stanie kontrolować migrację.

Negocjacje z Unią Europejską

Po wygranych wyborach w maju roku 2015 rząd pod przewodnictwem Davida Camerona rozpoczął negocjacje z przedstawicielami Unii Europejskiej.

Na użytek tekstu zostaną poddane analizie dwa wystąpienia: po pierwsze list Camerona do Donalda Tuska, przewodniczącego Rady Europejskiej, datowany na 10 listopada 2015 roku³⁴. List ten zawierał omówienie czterech głównych obszarów postulowanych reform, dotyczących: (1) strefy euro i gwarancji równego traktowania dla państw członkowskich do tej strefy nienależących, (2) wzmacniania konkurencyjności UE poprzez wzmacnianie jednolitego rynku w obszarach takich, jak swobodny przepływ kapitału, dóbr i usług oraz ograniczenie regulacji krępujących przedsiębiorców, (3) suwerenności – wyłączenia Zjednoczonego Królestwa z prac nad projektem „coraz ściślejszej unii”, wzmocnienia znaczenia parlamentów narodowych poprzez przyznanie im prawa weta wobec unijnych propozycji legislacyjnych, wzmocnienia zasady subsidiarności poprzez przekazywanie kompetencji państwom członkowskim oraz potwierdzenia woluntarystycznego charakteru zobowiązań państwa brytyjskiego w sprawach dotyczących sprawiedliwości i bezpieczeństwa narodowego, a także (4) imigracji.

Jeżeli chodzi o imigrację, Cameron stwierdzał w liście, iż obecnie nacisk na świadczenia społeczne, szkoły i szpitale spowodowany zasadą swobodnego przepływu osób jest zbyt duży. Ma to związek ze skalą i szybkością procesów migracyjnych. Premier Zjednoczonego Królestwa wspominał o wysokości migracji netto, która wynosi około 300 tys. osób rocznie, co jego zdaniem *jest nie do utrzymania*³⁵. Cameron, odnosząc się do przedsięwziętych przez rząd brytyjski kroków mających na celu kontrolę imigracji spoza Unii Europejskiej, stwierdził, iż istnieje potrzeba większej kontroli również imigracji obywateli UE. Napisał:

Wielka Brytania³⁶ jest i zawsze była otwartym na współpracę narodem [an open,

³³ Jeżeli chodzi o Rumunię i Bułgarię, które przystąpiły do Unii Europejskiej w roku 2007, Zjednoczone Królestwo wprowadziło siedmioletni okres przejściowy. *The scale of Romanian and Bulgarian immigration*, [online] <https://fullfact.org/immigration/scale-romanian-and-bulgarian-immigration>, 4 XI 2016.

³⁴ D. Cameron, *PM letter to President of the European Council Donald Tusk*, [online] https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/475679/Donald_Tusk_letter.pdf, 27 VIII 2016.

³⁵ W oryginale: *that is not sustainable*. Tamże, s. 4.

³⁶ W oryginale: *Britain*, które nie ma jednoznacznego odpowiednika w języku polskim – może ono bowiem oznaczać Wielką Brytanię (czyli Szkocję, Anglię oraz Walię) lub też całe Zjednoczone Królestwo.

trading nation] i nie chcemy tego zmieniać. Ale chcemy znaleźć sposób na to, aby pozwolić takiemu Państwu Członkowskiemu, jakim jest Zjednoczone Królestwo, na przywrócenie poczucia sprawiedliwości [*restore a sense of fairness*] naszemu systemowi imigracyjnemu oraz obniżenie obecnego bardzo wysokiego poziomu migracji [*reduce the current very high level of population flows*] z Unii do UK³⁷.

Cameron zamieścił również w liście do Tuska swój postulat – znany wyborcom z Manifestu Partii Konserwatywnej – ograniczenia zasady swobodnego przepływu osób w przypadku kolejnego rozszerzenia Unii. Wspomniał o zaostrzeniu kontroli wjazdu osób z przeszłością kryminalną, jak również o zmianie systemu zasiłków społecznych – ograniczeniu ich do osób pracujących i mieszkających w Wielkiej Brytanii co najmniej cztery lata oraz zaprzestaniu wysyłania dodatków na dzieci za granicę³⁸.

Drugim dokumentem jest oświadczenie Davida Camerona z dnia 19 lutego 2016 roku, po zakończonych negocjacjach³⁹. Premier odniósł się w nim do czterech głównych obszarów postulowanych reform, przedstawiając osiągnięty kompromis w kategorii sukcesu, uwypuklając te płaszczyzny, na których udało się choć po części zrealizować zaplanowane cele: (1) gwarancję równego traktowania dla krajów niebędących członkami strefy euro oraz obietnicę, iż Zjednoczone Królestwo nie będzie musiało wspierać finansowo krajów strefy euro przez tzw. subwencje (*bailouts*), (2) wzmocnienie konkurencyjności poprzez wzmocnienie jednolitego rynku w obszarze usług oraz ograniczenie regulacji krępujących przedsiębiorców, (3) wyłączenie państwa brytyjskiego z projektu „coraz ściślejszej unii” oraz wzmocnienie roli parlamentów narodowych i zasady subsydiarności, jak również niezależności Zjednoczonego Królestwa w obszarze bezpieczeństwa narodowego.

Jeżeli chodzi natomiast o zagadnienie migracji, Cameron stwierdził, iż dzięki negocjacjom uda się zaostrzyć kontrolę wjazdu osób z przeszłością kryminalną oraz innych nadużyć, a także ograniczyć system opieki społecznej, tak aby osoby, które nie znajdują pracy przez sześć miesięcy, zmuszone były opuścić Zjednoczone Królestwo; ponadto ograniczyć możliwość korzystania ze świadczeń socjalnych do osób mieszkających i pracujących w państwie brytyjskim co najmniej cztery lata. Co do dodatków dla dzieci, nowi aplikujący, których dzieci mieszkają na stałe za granicą, mieli otrzymać je w obniżonym wymiarze, dostosowanym do poziomu życia w kraju, w którym przebywają⁴⁰.

Cameron nie odniósł się w swoim wystąpieniu – z oczywistych względów – do tego, czego nie udało mu się wynegocjować: nie zaakcentował, iż według pierwotnego planu dodatki dla dzieci przebywających poza granicami państwa brytyjskiego miały być zniesione, nie zaś jedynie obniżone, ani też że ograniczenie korzystania ze świadczeń

stwo. Por. *Life in the United Kingdom. A Guide for New Residents*, Surrey 2013, s. 13; *Life in the United Kingdom. A Journey to Citizenship*, London 2007, s. 7.

³⁷ D. Cameron, *PM letter to President of the European Council Donald Tusk*, s. 4.

³⁸ *Tamże*, s. 5.

³⁹ *PM statement following European Council meeting: 19 February 2016*, [online] <https://www.gov.uk/government/speeches/pms-statement-following-european-council-meeting-19-february-2016>, 25 VI 2016.

⁴⁰ Od 2020 roku ma to dotyczyć wszystkich korzystających z tego typu świadczeń. Zob. *tamże*.

socjalnych nie miało pierwotnie mieć charakteru czasowego (a w rezultacie negocjacji jest określone jako siedmioletnie)⁴¹.

Dokładna analiza procesu negocjacji jest w tym tekście pominięta – podobnie jak odpowiedź na pytanie, czy Cameron osiągnął sukces negocjacyjny. Omówienie zagadnienia wpływu poszczególnych krajów członkowskich, sprzeciwu między innymi Polski co do niektórych brytyjskich postulatów, jak również trudnego kontekstu socjologiczno-politycznego roku 2016 (między innymi kryzysu migracyjnego) wymagałoby z pewnością osobnej pracy. Warto jedynie podkreślić – co było już widoczne we wcześniej omawianych wystąpieniach Camerona – iż podstawowym mechanizmem kontroli migracji miały się stać (oprócz walki z nadużyciami i przestępczością) reformy świadczeń socjalnych, identyfikowane jako czynniki przyciągające do Zjednoczonego Królestwa (tzw. *pull factors*) potencjalnych imigrantów. Jest to problematyczne, gdyż opiera się na założeniu wyraźnej relacji przyczynowo-skutkowej pomiędzy decyzją o migracji a konkretnym systemem świadczeń⁴². Pojawia się również odwołanie do zasady sprawiedliwości (społecznej), któremu przeczyć mają przypadki, kiedy imigranci uzyskują świadczenia niejako „za darmo”.

Kampania referendalna

Analiza kampanii powinna objąć stanowiska dwóch oficjalnych obozów: Britain Stronger in Europe (postulującej pozostanie, czyli Remain) oraz Vote Leave⁴³ (opowiadający się za wyjściem). Jednakże obóz oficjalnie wspierający pozostanie Zjednoczonego Królestwa w strukturach UE o migracji i imigrantach mówi bardzo mało lub wcale⁴⁴, skupiając się w tej kwestii na krytyce propozycji obozu Leave, wykazując niejednoznaczność lub też brak klarowności w proponowanych przez nich alternatywach i krytykując je za *brak rozwiązań w kwestii imigracji*⁴⁵ (*sic!*), jak w dokumencie zatytułowanym „Vote

⁴¹ S. Booth, R. Ruparel, *What did the UK achieve in its EU renegotiation?*, [online] http://openeurope.org.uk/wp-content/uploads/2016/02/160221_OE_responds_to_deal.pdf, 29 VIII 2016; *David Cameron's EU reform deal scorecard*, [online] <http://www.politico.eu/article/david-cameron-eu-reform-deal-scorecard-brexiteu-referendum-agreement>, 29 VIII 2016; *EU reform deal: What Cameron wanted and what he got*, „BBC News” 2016, 20 II; P. Foster, *EU deal: What David Cameron asked for... and what he actually got*, [online] <http://www.telegraph.co.uk/news/2016/05/19/eu-deal-what-david-cameron-asked-for-and-what-he-actually-got>, 29 VIII 2016. Artykuł BBC sugeruje, iż Cameron optował za 13-letnim okresem ograniczeń świadczeń socjalnych, brak jednak klarownych informacji na ten temat we wcześniejszych dokumentach.

⁴² W maju 2016 roku The Migration Observatory Uniwersytetu w Oksfordzie opublikowało raport w dużej mierze podważający takie rozumowanie. Por. M. Sumption, S. Altorjai, *EU Migration, Welfare Benefits and EU Membership*, The Migration Observatory at the University of Oxford, 2016.

⁴³ Ważną rolę w omawianym okresie odegrał Nigel Farage oraz United Kingdom Independence Party (UKIP), co pokazują również przywoływane w dalszej części tekstu analizy odnajdujące zależności pomiędzy wyborami do Parlamentu Europejskiego z roku 2014 a referendum unijnym. Jednak omówienie postaci Farage'a i jego strategii politycznej przekracza rozmiary niniejszej pracy.

⁴⁴ Zob. *Britain Stronger In Europe*, [online] <http://www.strongerin.co.uk>, 30 VIII 2016.

⁴⁵ *Vote Leave, Lose Control*, [online] https://d3n8a8pro7vhmx.cloudfront.net/in/pages/688/attachments/original/1455814555/151203_Vote_Leave_Lose_Control.pdf?1455814555, 30 VIII 2016.

Leave, Lose Control”, w którym pokazane są słabości poszczególnych propozycji obozu Leave, opartych o model norweski czy szwajcarski.

Można stwierdzić, iż tak zwany obóz Remain uznaje zasadność narracji, w której imigracja i imigranci widziani są jako „problem”, jednak obawia się zaproponować jakiegokolwiek autorskie rozwiązanie tej kwestii.

Obóz postulujący opuszczenie Unii Europejskiej natomiast bardzo wyraźnie akcentuje zagadnienie imigracji. Analiza zostanie ograniczona do oficjalnego obozu Vote Leave⁴⁶, w ramach którego kampanię prowadzili Michael Gove oraz Boris Johnson reprezentujący partię torysów i Gisela Stuart, reprezentująca laburzystów⁴⁷.

W dokumencie zatytułowanym „Why should we Vote Leave on 23 June”⁴⁸, jednym z podstawowych haseł jest: *Zagłosuj za wyjściem, odzyskaj kontrolę*⁴⁹. W kontekście imigracji autorzy stwierdzają, iż w przypadku pozostania w Unii Europejskiej *imigracja pozostanie poza kontrolą, obciążając między innymi system opieki zdrowotnej (NHS)*⁵⁰. Pojawia się również hasło odzyskania kontroli nad własnymi granicami – ponownie w kontekście obciążenia NHS i systemu szkolnictwa, ale również w nawiązaniu do obaw związanych z bezpieczeństwem – autorzy postulują, iż podporządkowanie sądownictwu UE *oznacza, iż nie możemy powstrzymać brutalnych kryminalistów od przekraczania naszych granic, co więcej powstrzymuje nas od deportacji niebezpiecznych osób podejrzanych o działalność terrorystyczną*⁵¹. Pojawiają się również nawiązania do europejskiego kryzysu migracyjnego, który jest *poza kontrolą*⁵², opatrzone zdjęciami migrantów/uchodźców przedostających się przez drut kolczasty. Jedną z mocniejszych retorycznie wizualizacji jest prezentacja strumieni migracyjnych z przyszłych krajów członkowskich – takich jak Turcja czy Serbia – na mapie, na której jedynymi podpisanymi krajami są Syria i Irak (zob. rys. 2).

Dodatkowo na swojej stronie internetowej obóz Leave umieścił specjalne podsumowanie swojego stanowiska na temat migracji⁵³, zatytułowane „Unijny system migracyjny jest niemoralny i niesprawiedliwy”, zgodnie z którym *jedynym sposobem odzyskania kontroli jest zagłosować za wyjściem*⁵⁴. Jak czytamy, unijny system migracyjny zagraża naszemu bezpieczeństwu, nie radzi sobie z kryzysem migracyjnym, co więcej – ułatwia terrorystom przedostanie się do Europy. W materiałach pojawia się również

⁴⁶ *Lead EU referendum campaigns named*, „BBC News” 2016, 13 IV.

⁴⁷ *The people hoping to persuade UK to vote to leave the EU*, „BBC News” 2016, 13 VI.

⁴⁸ *Why should we Vote Leave on 23 June*, [online] http://voteleavetakecontrol.org/why_vote_leave.html, 30 VIII 2016.

⁴⁹ W oryginale: *Vote Leave, take back control*. Tamże. Do tego tytułu zresztą nawiązuje omówiony wyżej materiał kampanii Britain Stronger in Europe.

⁵⁰ *Tamże*, s. 2.

⁵¹ *Tamże*, s. 5.

⁵² *Tamże*, s. 6.

⁵³ *Briefing: The EU immigration system is immoral and unfair*, [online] http://voteleavetakecontrol.org/briefing_immigration.html, 30 VIII 2016.

⁵⁴ *Tamże*.

odniesienie do dyskryminowania imigrantów spoza Unii Europejskiej oraz krytyka reform świadczeń socjalnych wynegocjowanych przez Davida Camerona, gdyż – zdaniem autorów – nie przyniosą one pożądanych i zapowiadanych skutków w postaci obniżenia migracji⁵⁵.

Rys. 2. Materiały z kampanii obozu Vote Leave

Źródło: *Why should we Vote Leave on 23 June*, s. 7, [online] http://voteleavetakecontrol.org/why_vote_leave.html, 30 VIII 2016.

Jeżeli chodzi o zagadnienie migracji, można odnieść wrażenie, iż dyskusję zdominował obóz zwolenników wyjścia ze struktur unijnych, szarżując nierzadko uproszczeniami czy wręcz nieprawdziwymi informacjami⁵⁶, jednak wystarczająco skutecznie przekonując wyborcę, iż prawdziwa kontrola migracji możliwa jest jedynie poza strukturami unijnymi. Obóz zwolenników pozostania w ramach UE koncentrował się na udowadnianiu – przywołując kolejnych ekspertów – w którym miejscu ich przeciwnicy mijają się z prawdą, nie proponując właściwie żadnej autorskiej koncepcji. To, co również – jak się wydaje – udało się przedstawicielom Vote Leave, to wykreowanie obrazu „imigranta” jako obcego i niebezpiecznego, łącząc w społecznej wyobraźni obrazy imigranta, uchodźcy i terrorysty.

⁵⁵ Tamże. Dalsza krytyka negocjacji Camerona jest dostępna również na stronach Vote Leave. Zob. *The Government's omnishambles renegotiation*, [online] http://voteleavetakecontrol.org/briefing_renegotiation.html, 30 VIII 2016.

⁵⁶ A. Dilnot, *UK contributions to the European Union*, [online] <https://www.statisticsauthority.gov.uk/wp-content/uploads/2016/04/Letter-from-Sir-Andrew-Dilnot-to-Norman-Lamb-MP-210416.pdf>, 1 IX 2016.

MIGRACJA DO ZJEDNOCZONEGO KRÓLESTWA W LATACH 2015-2016. DANE STATYSTYCZNE I NASTROJE SPOŁECZNE

Dane statystyczne – migracja netto

W maju 2016 roku, na miesiąc przed referendum, zostały opublikowane dane dotyczące migracji międzynarodowej, dotyczące okresu do grudnia 2015 roku⁵⁷. Są to dane publikowane kwartalnie, wcześniejsza wersja ukazała się w lutym, kolejna natomiast w sierpniu. Zgodnie z majowymi danymi migracja netto w roku 2015 wyniosła 333 tys.⁵⁸ (630 tys. osób przyjeżdżających i 297 tys. osób wyjeżdżających). Migracja netto była wyższa o 20 tys. niż w roku ubiegłym, co wynikało ze zmniejszenia się liczby osób wyjeżdżających. Migracja netto w ramach Unii Europejskiej to około połowa całej migracji netto – 184 tys.⁵⁹ osób (z niewielką tendencją zwyżkową, 10 tys. więcej niż w roku ubiegłym), w porównaniu ze 188 tys. migracji netto osób spoza Unii Europejskiej⁶⁰.

W dokumencie znalazły się również wykresy obrazujące zmiany w poziomie migracji netto na przestrzeni ostatnich 10 lat (rys. 3) oraz od czasu wejścia Zjednoczonego Królestwa do struktur wspólnotowych (rys. 4), z których to wykresów jasno wynika, iż poziom migracji netto osiągnął w roku 2015 rekordowo wysoki poziom. Kontrastuje to w sposób bardzo wyraźny z obietnicami i zapewnieniami premiera Camerona (stojącego na czele rządu od roku 2010) o obniżeniu migracji do dziesiątek tysięcy⁶¹.

Dokładniejsza analiza migracji netto w ramach Unii Europejskiej, czyli wspomnianych 184 tys., pozwala wyróżnić w obrębie tej liczby różnicę 79 tys. pomiędzy osobami przyjeżdżającymi i wyjeżdżającymi do krajów tak zwanej „starej” Unii, 47 tys. pomiędzy osobami przyjeżdżającymi i wyjeżdżającymi do krajów rozszerzonej Unii (bez Cypru i Malty; czyli do Polski, Czech, Słowacji, Litwy, Łotwy, Estonii, Słowenii i na Węgry) i 58 tys. pomiędzy osobami przyjeżdżającymi i wyjeżdżającymi do Rumunii i Bułgarii⁶².

Jeżeli chodzi natomiast o osoby, które przyjechały do Zjednoczonego Królestwa w roku 2015, czyli wspomniane 630 tys., to w ramach tej liczby analitycy Office for National Statistics oszacowali 270 tys. obywateli krajów UE oraz 277 tys. osób spoza Unii Europejskiej. W ramach UE 48% to obywatele krajów „starej” piętnastki: Austrii, Belgii, Danii, Finlandii, Francji, Grecji, Hiszpanii, Holandii, Irlandii, Luksemburga, Niemiec, Portugalii, Szwecji oraz Włoch. Wyjeżdżający Brytyjczycy liczeni

⁵⁷ *Migration Statistics Quarterly Report. May 2016. Statistical bulletin*, 26 V 2016.

⁵⁸ Te i wszystkie kolejne dane są to dane szacunkowe obciążone błędem statystycznym.

⁵⁹ Liczby te sumują się do 333 tys. po uwzględnieniu 39 tys. emigrujących Brytyjczyków. Zob. *Migration Statistics Quarterly Report. May 2016...*, s. 10.

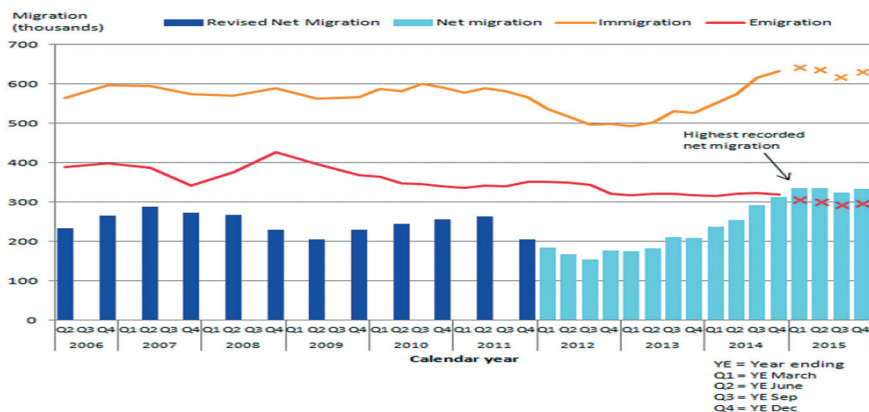
⁶⁰ *Tamże*, s. 3.

⁶¹ *Tamże*, s. 3, 7, 8.

⁶² *Tamże*, s. 10.

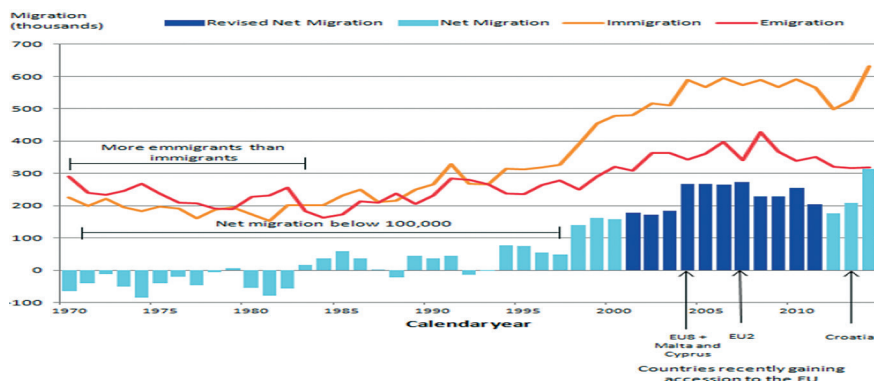
są osobno. 27% to obywatele krajów tak zwanej „nowej” Unii (wymienionych wyżej), a aż 24% – obywatele Bułgarii i Rumunii (ta ostatnia kategoria jest uwzględniana w statystykach od 2007 roku, a od roku 2013 wykazuje bardzo wyraźną tendencję wzrostową)⁶³.

Rys. 3. Migracje międzynarodowe na terytorium Zjednoczonego Królestwa, 2006-2015

Źródło: *Migration Statistics Quarterly Report. May 2016. Statistical bulletin*, 26 V 2016, s. 7.

Rys. 4. Migracje międzynarodowe na terytorium Zjednoczonego Królestwa, 1970-2014

Źródło: *Migration Statistics Quarterly Report. May 2016. Statistical bulletin*, 26 V 2016, s. 8.

⁶³ *Tamże*, s. 13.

Nastroje społeczne

W sierpniu 2015 roku Scott Blinder z Migration Observatory Uniwersytetu w Oksfordzie opublikował krótki dokument zatytułowany *UK Public Opinion toward Immigration. Overall Attitudes and Level of Concern*⁶⁴. Stwierdza on, iż kwestia imigracji jest jedną z najważniejszych kwestii społecznych w oczach brytyjskiej opinii publicznej (jej znaczenie zaczęło wyraźnie wzrastać od początku XXI wieku), przy czym zdecydowana większość Brytyjczyków jest zdania, że imigrantów jest zbyt dużo i że właściwe byłoby zaostreżenie polityki migracyjnej. W cytowanym przez Blindera sondażu British Social Attitudes z 2013 roku 56% respondentów uznało, iż liczba imigrantów przybywających do Wielkiej Brytanii powinna zostać w znacznym stopniu obniżona (dodatkowe 22% postulowało jej obniżenie w małym stopniu). Co ciekawe, sprzeciw wobec imigracji datuje się od lat 60. ubiegłego wieku, czyli znacznie wcześniej niż pojawienie się dodatniej migracji netto (początek lat 80.). Badania pokazują również, iż postawa wobec imigrantów jest w wysokim stopniu uwarunkowana rodzajem imigracji – przykładowo badania przeprowadzone w roku 2011 pokazały, że *postawy wobec migrantów nisko wykwalifikowanych, migrantów przyjeżdżających w ramach łączenia rodzin jako dalsi członkowie rodziny [extended family members] czy też ubiegających się o azyl są dużo bardziej negatywne niż postawy wobec migrantów wysoko kwalifikowanych, studentów czy bliskich członków rodziny*⁶⁵. Co więcej, w roku 2013 pytano również respondentów o ocenę korzyści i strat związanych z poszczególnymi kategoriami migrantów i jedynie w przypadku studentów ocena rachunku korzyści i strat była mniej więcej wyrównana – w przypadku migrantów ekonomicznych z Unii Europejskiej, spoza UE, jak również w przypadku imigrantów przyjeżdżających w ramach łączenia rodzin ponad połowa respondentów uznała, iż koszty przewyższają korzyści⁶⁶.

Blinder omawia także paradoks brytyjskiego podejścia do imigrantów, zgodnie z którym większość opinii publicznej postrzega migrację jako zjawisko niekorzystne i szkodliwe, jednak tylko nieliczni uznają, iż na ich środowisko lokalne migranci wywierają szkodliwy wpływ. Jak pisze, może to sugerować, iż *sprzeciw wobec migracji związany jest raczej z obawami o przyszłość kraju (widzianego jako całość) niż z bezpośrednimi, negatywnymi doświadczeniami we własnych społecznościach*⁶⁷.

Znaczenie migracji dla wyniku referendum

Bardzo trudno jest jednoznacznie określić znaczenie kwestii migracyjnej dla wyniku referendum. Wydaje się nie ulegać wątpliwości, iż zagadnienie migracji z krajów Unii

⁶⁴ S. Blinder, *UK Public Opinion Toward Immigration. Overall Attitudes and Level of Concern*, „Migration Observatory Briefing Paper, University of Oxford”, 2015.

⁶⁵ *Tamże*, s. 8.

⁶⁶ *Tamże*, s. 2-8.

⁶⁷ *Tamże*, s. 9.

Europejskiej było bardzo wyraźnie widoczne w debacie referendalnej. Brak jednak jednoznacznych źródeł dokumentujących czy wyjaśniających postawy wyborcze.

Jeżeli chodzi o charakterystykę zwolenników poszczególnych opcji (opuszczenia struktur wspólnotowych lub w nich pozostania), to – z powodu braku tak zwanych „exit polls”⁶⁸ – zasadne jest oparcie się na wynikach badań sondażowych. Tutaj cennym będzie opracowanie autorstwa Johna Curtice’a, zatytułowane *Britain Divided? Who Supports and Who Opposes EU Membership*⁶⁹, z 2015 roku. Przywoływane przez niego dane identyfikują następujące zmienne jako istotnie różnicujące wyborców: wiek (osoby starsze – powyżej 55. roku życia – będą bardziej skłonne głosować za wyjściem z UE, podczas gdy osoby młodsze – poniżej 35. roku życia – raczej opowiedzą się za pozostaniem); wykształcenie oraz pozycja socjoekonomiczna (osoby z wyższym wykształceniem głosować będą za pozostaniem, osoby o niższej pozycji socjoekonomicznej – za wyjściem⁷⁰). Widoczne są również wyraźne podziały wzdłuż afiliacji partyjnych: niezależnie od instytucji przeprowadzającej badanie zwolennicy UKIP-u byli zawsze w przeważającej większości (od 78 do 88%) zwolennikami wyjścia ze struktur unijnych, sympatycy Liberalnych Demokratów zawsze w przeważającej większości (od 66 do 70%) zwolennikami pozostania w UE, podczas gdy zwolennicy torysów i laburzystów byli podzieleni, z niewielką przewagą sympatii prounijnych wśród wyborców Partii Pracy i nieco mniejszą przewagą sympatii antyunijnych wśród wyborców Partii Konserwatywnych⁷¹.

Bardzo interesującym źródłem są badania omawiane przez Lorda Ashcrofta⁷² – wśród powodów do głosowania za wyjściem ze struktur unijnych najbardziej popularne były: (1) chęć demokratycznego stanowienia o sobie oraz (2) chęć odzyskania kontroli nad procesem imigracji i ochrony granic. Ashcroft pokazał również, iż zwolennicy pozostania w UE w dużo wyższym stopniu akceptowali koncepcję multikulturalizmu i postrzegali imigrację w bardziej pozytywnym świetle niż zwolennicy opuszczenia struktur unijnych.

Podjęte zostały również próby analizy dostępnych danych statystycznych w celu wyłonienia istotnych statystycznie zależności. Jedną z nich opisuje praca Saschy Beckera, Thiema Fetzera i Dennisa Novy’ego zatytułowana *Who Voted for Brexit?*

⁶⁸ *No exit poll for TV coverage of EU referendum result*, [online] <http://www.bbc.com/news/uk-politics-eu-referendum-36596647>, 26 VIII 2016.

⁶⁹ J. Curtice, *Britain Divided? Who Supports and Who Opposes EU Membership*, [online] <http://whatuk-thinks.org/eu/wp-content/uploads/2015/10/Analysis-paper-1-Britain-divided.pdf>, 5 XI 2016.

⁷⁰ Jeżeli chodzi jednak o pozycję zawodową, wyniki nie są jednoznaczne i różnią się w zależności od instytucji badawczej.

⁷¹ Konieczne jest tutaj zwrócenie uwagi na znaczne niekiedy różnice w wynikach pomiędzy poszczególnymi sondażami, wynikające nie tylko z odmiennej metodologii, ale również z czasu ich przeprowadzenia.

⁷² Lord Ashcroft publikuje wyniki finansowanych przez siebie sondaży, jednak nie ujawnia szczegółów ich przeprowadzenia, agencji badawczych, z którymi współpracuje, ani metodologii sondażowej, co nie pozwala traktować uzyskanych przez niego rezultatów jako wiarygodnych naukowo. Zob. *How the United Kingdom voted on Thursday... and why*, Lord Ashcroft Polls, [online] <http://lordashcroftpolls.com/2016/06/how-the-united-kingdom-voted-and-why>, 27 VI 2016.

*A Comprehensive District-Level Analysis*⁷³, której autorzy porównali wyniki (oraz frekwencję) z czerwcowego referendum z danymi uzyskanymi na poziomie lokalnym⁷⁴, takimi jak średnia wieku czy poziom wykształcenia mieszkańców, jak również postawy polityczne czy też informacje na temat charakteru ekonomicznego danego obszaru. Autorzy zidentyfikowali wyraźne korelacje pomiędzy wynikiem unijnego referendum a wyborami do Parlamentu Europejskiego z roku 2014⁷⁵ (mimo znacznej różnicy we frekwencji – w wyborach do PE wzięło udział bowiem niecałe 35% uprawnionych⁷⁶). Jeżeli chodzi o zjawisko migracji, to w kontekście decyzji o opuszczeniu UE przede wszystkim znaczenie miał **wzrost liczby** (*growth*) migrantów z krajów Europy Środkowo-Wschodniej (w porównaniu do migracji z krajów tak zwanej „starej” Unii oraz migracji spoza Unii⁷⁷). Warto również zaznaczyć, iż wszystkie czynniki związane z migracją oraz zależnościami ekonomicznymi pomiędzy Unią a Zjednoczonym Królestwem ujęte w przedstawionym modelu wyjaśniały niecałe 50% wariancji, podczas gdy wcześniej przywoływane predyktory związane z wyborami do PE potrafiły wyjaśnić ponad 90% wariancji. Autorzy pokazują również, iż wpływ strumieni migracyjnych zależy od charakterystyki danego obszaru – od struktury zatrudnienia oraz poziomu wykształcenia mieszkańców⁷⁸. Dokładna analiza wyzwań integracyjnych związanych z migracją ostatnich dekad, jak również wpływu polityki fiskalnej prowadzonej przez rząd koalicyjny pod przewodnictwem Davida Camerona w okresie od 2010 do 2015 roku przekracza z pewnością rozmiary tej pracy, warto jednak zaznaczyć, iż przedstawione w opracowaniu *Who Voted for Brexit?* zależności wskazują na długoterminowe i strukturalne determinanty zachowań wyborczych Brytyjczyków.

PODSUMOWANIE

Referendum z 23 czerwca 2016 roku jest bez wątpienia punktem zwrotnym w relacjach brytyjsko-unijnych. Zmieniło nie tylko brytyjską scenę polityczną, ale i najprawdopodobniej będzie miało trwały wpływ na dyskusje o przyszłości polityki migracyjnej prowadzone wewnątrz Unii Europejskiej. W tym kontekście konieczne są dalsze analizy,

⁷³ S.O. Becker, T. Fetzer, D. Novy, *Who Voted for Brexit? A Comprehensive District-Level Analysis*, Centre for Competitive Advantage in the Global Economy, University of Warwick, 2016.

⁷⁴ Ta analiza była możliwa na poziomie 380 lokalnych okręgów w Anglii, Szkocji oraz Walii.

⁷⁵ Jak wspomniano wcześniej, w wyborach tych niespodziewane zwycięstwo odniósł UKIP.

⁷⁶ *Vote 2014 Election Results for the EU Parliament UK regions*.

⁷⁷ Tabelaryczne zestawienie przygotowane przez autorów omawianej publikacji pokazuje, iż predyktory takie, jak liczba imigrantów czy też wzrost liczby imigrantów z krajów „starej” Unii, są negatywnie skorelowane z decyzją o opuszczeniu struktur Unii Europejskiej. Oczywiście wszystkie wyliczenia oparte są o dane zagregowane na poziomie lokalnym – autorzy wyraźnie przestrzegają przed błędem ekologicznym i wyciąganiem wniosków na temat cech indywidualnych. Zob. Table 2, [w:] S.O. Becker, T. Fetzer, D. Novy, *Who Voted for Brexit?...*, s. 52; *tamże*, s. 19-23.

⁷⁸ *Tamże*, s. 32.

pogłębiające wiedzę na temat migracji po pierwsze jako kwestii potencjalnie polaryzującej współczesne społeczeństwa europejskie, ale również jako zagadnienia wykorzystywanego przez partie antysystemowe i populistyczne do generowania poparcia politycznego, wreszcie po trzecie jako realnego wyzwania o wymiarze globalnym związanego z próbą znalezienia odpowiedzi na pytanie o skuteczne i efektywne zarządzanie współczesnymi procesami migracyjnymi.

Nowo uformowany rząd pod przewodnictwem Theresy May nie ma w tym kontekście prostego zadania – musi, próbując nie utracić zaufania spolaryzowanego społeczeństwa, wypracować strategię podtrzymywania swojej obecności w Europie i utrzymywania więzów handlowych, co może wiązać się z koniecznością akceptacji zasady swobodnego przepływu pracowników. Co więcej, brytyjskie społeczeństwo jako całość będzie potrzebować całościowego i spójnego spojrzenia na zagadnienie imigracji, dostrzegając, że pewne procesy i zjawiska – mimo iż korzystne na poziomie gospodarczym dla większości populacji – mogą przynieść dotkliwe i negatywne konsekwencje dla określonych lokalnych społeczności. Skuteczne zarządzanie strumieniami migracyjnymi wymagać będzie zatem elastycznego i kompleksowego działania.

BIBLIOGRAFIA

- Becker S.O., Fetzer T., Novy D., *Who Voted for Brexit? A Comprehensive District-Level Analysis*, Centre for Competitive Advantage in the Global Economy, University of Warwick, 2016.
- Biskup P., *Integracja czy dezintegracja? Przyszłość Unii Europejskiej z perspektywy brytyjskiej*, „Analiza Natolińska” 2013, nr 5 (63).
- Blinder S., *UK Public Opinion Toward Immigration. Overall Attitudes and Level of Concern*, „Migration Observatory Briefing Paper, University of Oxford” 2015.
- Booth S., Ruparel R., *What did the UK achieve in its EU renegotiation?*, [online] http://openeu-rope.org.uk/wp-content/uploads/2016/02/160221_OE_responds_to_deal.pdf.
- Briefing: The EU immigration system is immoral and unfair*, [online] http://voteleavetakecontrol.org/briefing_immigration.html.
- Britain Stronger In Europe*, [online] <http://www.strongerin.co.uk>.
- Brown is UK's new prime minister*, BBC NEWS, [online] http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/6245682.stm.
- Cameron D., *PM letter to President of the European Council Donald Tusk*, [online] https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/475679/Donald_Tusk_letter.pdf.
- Cameron D., *David Cameron: the EU is not working and we will change it*, [online] <http://www.telegraph.co.uk/news/newstopics/eureferendum/10700644/David-Cameron-the-EU-is-not-working-and-we-will-change-it.html>.
- Curtice J., *Britain Divided? Who Supports and Who Opposes EU Membership*, [online] <http://whatukthinks.org/cu/wp-content/uploads/2015/10/Analysis-paper-1-Britain-divided.pdf>.
- David Cameron's EU reform deal scorecard*, [online] <http://www.politico.eu/article/david-cameron-cu-reform-deal-scorecard-brexit-eu-referendum-agreement>.

- David Cameron's speech on the EU: full text*, [online] <http://www.newstatesman.com/politics/2013/01/david-camersons-speech-eu-full-text>.
- Dilnot A., *UK contributions to the European Union*, [online] <https://www.statisticsauthority.gov.uk/wp-content/uploads/2016/04/Letter-from-Sir-Andrew-Dilnot-to-Norman-Lamb-MP-210416.pdf>.
- Election results: Conservatives win majority*, „BBC News” 2015, 8 V.
- EU Referendum Results*, BBC News, [online] http://www.bbc.com/news/politics/eu_referendum/results.
- EU reform deal: What Cameron wanted and what he got*, „BBC News” 2016, 20 II.
- EU speech at Bloomberg*, [online] <https://www.gov.uk/government/speeches/eu-speech-at-bloomberg>.
- Foster P., *EU deal: What David Cameron asked for... and what he actually got*, [online] <http://www.telegraph.co.uk/news/2016/05/19/eu-deal-what-david-cameron-asked-for-and-what-he-actually-got>.
- Hough A., *David Cameron becomes youngest Prime Minister in almost 200 years*, [online] <http://www.telegraph.co.uk/news/politics/david-cameron/7712545/David-Cameron-becomes-youngest-Prime-Minister-in-almost-200-years.html>.
- How the United Kingdom voted on Thursday... and why*, Lord Ashcroft Polls, [online] <http://lordashcroftpolls.com/2016/06/how-the-united-kingdom-voted-and-why>.
- JCB Staffordshire: Prime Minister's speech*, [online] <https://www.gov.uk/government/speeches/jcb-staffordshire-prime-ministers-speech>.
- Lead EU referendum campaigns named*, „BBC News” 2016, 13 IV.
- Life in the United Kingdom. A Guide for New Residents*, Surrey 2013.
- Life in the United Kingdom. A Journey to Citizenship*, London 2007.
- Migration Statistics Quarterly Report. May 2016. Statistical bulletin*, 26 V 2016.
- Nigel Farage: *“We Will See You In Westminster”*, [online] <http://news.sky.com/story/european-elections-ukip-tops-british-polls-10403808>.
- No exit poll for TV coverage of EU referendum result*, [online] <http://www.bbc.com/news/uk-politics-eu-referendum-36596647>.
- PM statement following European Council meeting: 19 February 2016*, [online] <https://www.gov.uk/government/speeches/pms-statement-following-european-council-meeting-19-february-2016>.
- Profile: Former Labour prime minister Gordon Brown*, „BBC News” 2012, 10 VI.
- Ronek G., *Wielka Brytania w Unii Europejskiej – przeszłość, teraźniejszość, przyszłość*, „Politeja” 2015, nr 37.
- Sumption M., Altorjai S., *EU Migration, Welfare Benefits and EU Membership*, The Migration Observatory at the University of Oxford, 2016.
- The Conservative Party Manifesto 2015*, [online] <https://www.conservatives.com/manifesto>.
- The Government's omnishambles renegotiation*, [online] <http://voteleavetakecontrol.org/briefing-renegotiation.html>.
- The people hoping to persuade UK to vote to leave the EU*, „BBC News” 2016, 13 VI.
- The scale of Romanian and Bulgarian immigration*, [online] <https://fullfact.org/immigration/scale-romanian-and-bulgarian-immigration>.

Tories would limit immigration to „tens of thousands” a year, says Cameron, „The Guardian” 2010, 11 I.

Vote 2014 Election Results for the EU Parliament UK regions, BBC News, [online] <http://www.bbc.com/news/events/vote2014/eu-uk-results>.

Vote Leave, Lose Control, [online] https://d3n8a8pro7vhmx.cloudfront.net/in/pages/688/attachments/original/1455814555/151203_Vote_Leave_Lose_Control.pdf?1455814555.

Why should we Vote Leave on 23 June, [online] http://voteleavetakecontrol.org/why_vote_leave.html.

Małgorzata KUŁAKOWSKA – doktor nauk politycznych, absolwentka politologii oraz socjologii Uniwersytetu Jagiellońskiego, jak również filologii angielskiej Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, pracownik Zakładu Teorii Polityki i Państwa Instytutu Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych UJ. Autorka kilkunastu artykułów poświęconych tematyce wielokulturowości, migracji oraz społeczeństwa brytyjskiego, współredaktor prac zbiorowych: *Studia nad wielokulturowością* (2010), *Political Science in Europe at the Beginning of the 21st Century* (2015), *Oblicza kampanii wyborczych 2015* (2016). Sekretarz redakcji rocznika „Teoria Polityki”.